

Wybrane obszary badawcze andragogiki

pod redakcją
Barbary Juraś-Krawczyk

Spis treści

Wstęp	5
Olga Czerniawska Dylematy andragogiki. Między nauczaniem, uczeniem się a autoedukacją	11
Wojciech Sroczyński „Środowisko niewidzialne” w andragogice. Środowisko z punktu widzenia andragogiki humanistycznej	23
Martine Lani-Bayle, tłum. Zdzisław Korkuć Historie życia jako edukacja	45
Zbigniew Tokarski Szkolenie i doskonalenie kompetencji wolontariuszy	83
Magdalena Gołębiowska Przyjaźnie ludzi dorosłych	93
Małgorzata Dzięgielewska Czas w życiu człowieka dorosłego	109
Barbara Juraś-Krawczyk Wpływ przemian społecznych w Polsce na czas wolny dorosłych	121
Teresa Wilk Czas wolny w starości a jakość życia	129

Olga Czerniawska	
Wokół „Przekroju”. „Przekrojowe” przesłanie dla czasu wolnego.....	145
Krystyna Kierkuś-Iwanicka	
Funkcje wolnoczasowe Słodkiego Radia Retro.....	165
Kamila Gurdała	
Od powieści w odcinkach do serialu telewizyjnego. Przyczyny popularności gatunków we współczesnej kulturze	179
Jan Łuczkowski	
Udział osób dorosłych w zespołach amatorskich w regionie opoczyńskim	197
Ewa Łatacz	
Edukacyjna rola Teatru Rapsodycznego	209

Wstęp

Prezentowana publikacja dotyczy wybranych obszarów badawczych andragogiki, którymi są: człowiek dorosły, jako osoba realizująca kształcenie całościowe, badania biograficzne, środowisko niewidzialne, wolontariat, czas wolny.

Obszary te wzajemnie się przenikają, podlegają przemianom, gdyż człowiek w ciągu swego życia „odkrywa sam siebie, podąża śladami historii własnego życia i odnajduje sens swej egzystencji” (z tekstu O. Czerniawskiej). Szczególnie pragnę podkreślić nowy obszar, jakim są badania nad zjawiskiem wolontariatu, które w Polsce, w sytuacji wysokiego bezrobocia, zostaje na nowo odczytane. Wolontariat traci swą definicyjną bezinteresowność i ofiarność, a staje się szansą na wypracowanie miejsca pracy, wypełnienie czasu „pustego”, wyjście z izolacji społecznej w sytuacji utraty pracy, wzbogacenie CV – w przypadku absolwentów. Także pojęcie „czas wolny” i analiza jego przemian w Polsce, została w niniejszym tomie interesująco przedstawiona. Czas wolny jest niezwykle ważną sferą życia, ściśle związaną z innymi polami aktywności człowieka, zaspokaja potrzebę samodoskonalenia, samorealizacji. W literaturze przedmiotu spotyka się stwierdzenia, że obserwujemy przejście od „społeczeństwa pracy”, do „społeczeństwa czasu wolnego”. Pisałam też o tym we wstępie do książki Ettore Gelpiego *Praca. Utopia na co dzień*, Łódź, 2002. Autorzy niniejszej publikacji ukazali funkcje i formy spędzania czasu wolnego grup zmarginalizowanych: zubożałych rodzin i ich dzieci, emerytów, rolników. Przedstawili swoiste instytucje

kulturalno-oświatowe, oddziaływujące w dystansie przestrzennym na odbiorcę, czyli telewizję, radio, czasopismo, kształtujące pożądane formy spędzania czasu wolnego. Teksty te można uznać za małe monografie instytucji, realizujące także – obok innych funkcji, funkcje wolnoczasowe, tworzące wokół siebie środowiska nieterytorialne stałych odbiorców: czytelników, słuchaczy. Tom zamyka artykuł dotyczący również instytucji kulturalnej, ale bezpośrednio oddziałującej na publiczność – teatru. Czytelnik, z pewnością, z zainteresowaniem przeczyta o tym oryginalnym, mającym wymiar historyczny, Teatrze Rapsodycznym i jego edukacyjnym oddziaływaniu na człowieka. Pragnę podkreślić, iż współtwórcą tego teatru był Karol Wojtyła.

Osobnej prezentacji wymaga zbiór trzech tekstów, z pracy Martine Lani-Bayle, stanowiących studium biograficzne. Autorka prowadzi seminarium biograficzne – opowiadanie o sobie. Cytując słowa Philippe Foresta, pisze: „Nie ma doświadczenia ludzkiego, które nie byłoby edukacją”. Z tej refleksji narodził się projekt, który zaowocował książką pt. *Histoires de Formation. Récits croisés, écritures singulières*, Harmattan Paris, 2001, ss. 311, stanowiącą dalszy ciąg książki pt. *Raconter l'école au cours du siècle*, Harmattan, 2000. Z pracy tej przetłumaczone zostały trzy teksty: pierwszy to *Prezentacja* samej autorki, wprowadzający w istotę studium biograficznego, drugi nosi tytuł *U drzwi życia*, Marcelle Bonnauda, a trzeci *Emigrantka*, Giny Cernusco. Teksty te ukazują swoistość edukacji przez życie, pod wpływem choroby, jako przeżycia, przełomu egzystencjalnego (M. Bonnaud), w sytuacji emigracji i procesu zakorzenienia się w nowym kraju (G. Cernusco).

Po ogólnej charakterystyce problematyki badawczej prezentowanej publikacji, zarekomenduję tematykę poszczególnych tekstów.

I tak, o paradygmacie uczenia się całościowego, o edukacji biograficznej pisze Olga Czerniawska w artykule *Dylematy andragogiki. Między nauczaniem, uczeniem się a autedukacją*. Opracowanie to powstało na kanwie wieloletnich zainteresowań badawczych autorki problematyką badań biograficznych w andragogice, które zaowocowały także międzynarodową współpracą naukową, m.in. z M. Lani-Bayle z Francji. Olga Czerniawska stawia wiele inetersujących pytań, które nurtują także środowisko andragogów, a odpowiedź na nie wymaga analizy trzeciego wymiaru edukacji – po nauczaniu i uczeniu się – autoedukacji, do której

droga wiedzy przez badania biograficzne i analizę jednostkowych dróg edukacyjnych.

W ścisłym związku z tematyką badań biograficznych jest tekst Wojciecha Sroczyńskiego *Środowisko niewidzialne w andragogice*. Rozważania nad środowiskiem duchowym wywodzi autor z teorii pedagogiki społecznej. Stawia interesującą tezę, że właśnie to środowisko, a przede wszystkim doświadczenie, działania, interakcje zachodzące między osobami dorosłymi a światem zewnętrznym stają się ich „światem osobistym”.

Zbigniew Tokarski w tekście *Szkolenie i doskonalenie kompetencji wolontariusza* definiuje omawiane pojęcia: wolontariusz, wolontariat. Przedstawia problematykę i programy, jakie mogą być wykorzystane podczas szkoleń wolontariuszy. Tekst ma charakter informacyjny, ukazuje specyfikę przygotowania wolontariuszy do pracy.

Innym obszarem badawczym, zaprezentowanym w artykule Magdaleny Gołębiowskiej są *Przyjaźnie ludzi dorosłych*. Tekst ten stanowi relację z pracy magisterskiej autorki, napisanej pod kierunkiem Olgi Czerniawskiej. Zawiera przykłady przyjaźni w literaturze pięknej, definicje przyjaźni autorów polskich i zagranicznych, założenia metodologiczne badań oraz analizę uzyskanych wyników. Respondenci m.in. wspominają swoją przyjaźń, opisują, w jakich okolicznościach poznali swojego przyjaciela, jakie mają wobec niego oczekiwania. Tekst ten nasuwa refleksję o znaczeniu życia duchowego człowieka, zwłaszcza w świecie konsumpcyjnym, z dominującą postawą „mieć”, którą Stanisław Lem nazwał „pleśnią monetarną”.

W problematykę czasu wolnego wprowadza czytelnika tekst Małgorzaty Dziegielewskiej *Czas w życiu człowieka dorosłego*. Kategoria czasu należy do podstawowych form, w których człowiek ujmuje świat, życie, społeczeństwo. Każdy postrzega świat inaczej, w zależności od rytmu biologicznego, własnej aktywności, sytuacji społecznej, wreszcie od doświadczenia biograficznego.

Szczególnym obszarem badań andragogicznych jest czas wolny człowieka. W artykule Barbary Juraś-Krawczyk *Wpływ przemian społecznych w Polsce na czas wolny dorosłych* zawarte jest nowe odczytanie pojęcia „czas wolny”, w odniesieniu do dorosłych – w tym bezrobotnych, emerytów, młodych matek, w przypadku których zanika dychotomiczne ujęcie czasu wolnego i czasu pracy.

W nurt rozważań nad przemianami czasu wolnego wpisuje się także tekst Teresy Wilk *Czas wolny w starości a jakość życia*. Autorka dokonała analizy gerontologicznej literatury przedmiotu, ukazując specyfikę czasu wolnego ludzi starszych, podkreślając, iż wiek demograficzny nie powinien być barierą dla życia aktywnego.

Kolejny obszar zainteresowań badawczych, dotyczących kategorii czasu wolnego, koncentruje się na autorskich analizach wybranych środków masowego przekazu. Olga Czerniawska w artykule *Wokół „Przekroju”*. „Przekrojowe” przesłanie dla „czasu wolnego” ukazała – w sposób bardzo osobisty, ale jednocześnie z refleksją naukową, charakter tego pisma oraz jego funkcje wolnoczasowe. „Przekrój” przez prawie pół wieku wykreował własne środowisko czytelnicze w kraju i za granicą, które składa się z dwóch albo nawet trzech pokoleń. Na tle różnorodnej tematyki, zamieszczonej na łamach pisma, autorka skoncentrowała się na treściach dotyczących szeroko rozumianej kultury i sposobów spędzania czasu wolnego. Zarysowała sylwetkę kulturalnego człowieka, propagowanego przez „Przekrój”, zadając pytanie, „czy taki idealny wzór jest możliwy?” i odpowiadając na nie w zakończeniu.

Innym przekazem medialnym, radiem, zajęła się Krystyna Kierkuś-Iwanicka, która w artykule *Funkcje wolnoczasowe Słodkiego Radia Retro* przedstawiła ideę powołania do życia audycji, przez wieloletnich radiowców, Danutę Żelechowską i Jana Zagodę, w 1993 roku. Ukazała swoiste środowisko jej słuchaczy i ich kawiarenkę Słodkiego Radia Retro, powstałą pięć lat później. Autorzy pragnęli ocalić od zapomnienia piosenki, stanowiące część kultury polskiej, nawiązali nietypowy, emocjonalny kontakt za słuchaczami.

W zbiorze tekstów dotyczących przekazu medialnego, w kontekście czasu wolnego, jest też tekst Kamili Gurdały *Od powieści w odcinkach do serialu telewizyjnego. Przyczyny popularności gatunków we współczesnej kulturze*. Autorka stawia tezę, iż umasowienie kultury spowodowało zmianę upodobań, przez co serial telewizyjny, jako rozrywka masowa – jest znacznie bardziej popularny niż powieść literacka, bo odpowiada na potrzeby i oczekiwania współczesnego człowieka.

W celu udowodnienia tej tezy, omówiła specyfikę kultury masowej, powieści w odcinkach, dokonała krótkiej analizy pojęcia czasu wolnego, ukazując go jako styl życia zdominowany oglądaniem telewizji, w tym

seriali, koncentrując się na fenomenie polskich seriali – ich popularności i oddziaływania na odbiorcę.

Problematyka aktywności wolnoczasowej zawarta jest w tekście Jana Łuczowskiego pt. *Udział osób dorosłych w zespołach amatorskich w regionie opoczyńskim*. Autor zaprezentował w nim wyniki badań własnych, dotyczących ludowych zespołów śpiewaczych w regionie opoczyńskim. Przedstawił cele ich działalności, realizowane funkcje. Szczególnie ważny, nie tylko dla środowisk etnografów, jest fragment dotyczący rozważań nad przemianami w kulturze ludowej, na przykładzie opoczyńskiego.

W okresie globalizacji i unifikacji, twórcy i animatorzy kultury ludowej stanowią świadectwo naszej tożsamości kulturalnej. Od nich, ale także i od odbiorców będzie zależało, czy ginące piękno kultury ludowej zostanie uratowane. To także obszar działań andragogiki – w kontekście szeroko rozumianego wychowania do czasu wolnego.

Cykl artykułów dotyczących problematyki czasu wolnego zamyka tekst Ewy Łatacz dotyczący instytucji kulturalnej – Teatru Rapsodycznego. Autorka przedstawiła interesującą historię powstania teatru, w 1941 roku i jego specyfikę funkcjonowania, w tym edukacyjne oddziaływanie na widza, ponieważ przez słowo, na drodze autorefleksji, wprowadziła go do świata wartości. Dzięki temu tekstowi, czytelnik ma okazję poznać swoistą monografię oryginalnego teatru, którego spektakle stawały się pewnego rodzaju warsztatami edukacyjnymi.

Omawiając wybrane obszary badawcze andragogiki, autorzy zaprezentowali rozważania teoretyczne, ale także i wyniki własnych badań empirycznych. Są wśród nich znani w polskim środowisku naukowym andragodzy, ale także młodzi badacze, którzy rozpoczynają andragogiczną drogę edukacyjną.

Mam nadzieję, że zarekomendowane teksty spotkają się z zainteresowaniem środowiska andragogów i studentów.

Barbara Juraś-Krawczyk